

Jean Lupu

EDUCAREA AUZULUI MUZICAL DIFICIL

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LUPU, JEAN

Educarea auzului muzical dificil / Jean Lupu. - București :
Grafoart, 2020

ISMN 979-0-69492-076-0

ISBN 978-606-747-097-0

78

EDITURA MUZICALĂ GRAFOART
București, str. Brașov nr. 20

LIBRĂRIA MUZICALĂ *GEORGE ENESCU*
București, piața Sfinții Voievozi nr. 1

TEL. : 0747 236 278 (07-GRAFOART) ; 021 315 07 12

E-MAIL : GRAFOART1991@GMAIL.COM

COMENZI ON-LINE : WWW.LIBRARIAMUZICALA.RO

GRAFOART

VĂIDEANU, GEORGE. *Cultura estetică școlară*, București, E.D.P., 1967.

WYERSZYTOWSKI, JAN. *Educația muzicală*, în „Predarea disciplinelor artistice”, vol. I. București, I.C.P.P.D., 1972.

* * * – *Dicționar de pedagogie* București, E.D.P., 1979.

* * * – *Buna cuviință oglindită în proverbe și maxime din toată lumea* București. Editura „Albatros”, 1970.

* * * – *Proverbe și cugetări latine*. București, Editura „Albatros”. 1976

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	4
PREFAȚA	5
INTRODUCERE	10
I. Necesitatea educației muzicale	12
II. Muzica și valențele ei formative	16
1. Sensibilizarea copiilor prin muzică	16
2. Dezvoltarea capacităților intelectuale la copii prin muzică.....	25
3. Cercetări efectuate asupra copiilor distoni	36
III. Auzul muzical și vocea cântată, însușiri ale speciei umane.....	40
1. Urechea – organ specializat în ascultarea sunetelor	40
2. a) Vocea omenească – generalități	43
b) Considerații despre vocea copiilor	45
3. Vocea – proces conștient, comandat de sistemul nervos central.....	47
IV. Ereditatea, mediul și educația – factori ai formării și dezvoltării aptitudinilor muzicale... 	53
V. Probleme psihopedagogice și metodologice ale muzicalizării copiilor.....	59
1. Recuperarea afectivă a copiilor distoni	60
2. Despre notarea elevilor la ora de muzică.....	66
3. Periodizarea predării învățării muzicii	72
VI. Modalități de recuperare muzicală a copiilor distoni.....	79
1. Probleme metodice generale.....	79

LIBRIS We know books

2. Dezvoltarea auzului muzical.....	85
a) Recunoașterea sursei sonore	87
b) „Ghicește cine te-a strigat”	88
c) Recunoașterea instrumentului.....	88
d) Care silabă este mai înaltă.....	89
e) Alte exerciții de recunoaștere	90
f) Intonarea numelui copiilor.....	92
g) Recunoașterea cântecelor	93
3. Formarea priceperii și deprinderii de a cânta	93
a) Jocul „Sirena“	94
b) Compararea sunetelor.....	96
c) Înălțimi sonore impuse	98
d) Bicordul și tricordul instabil.....	99
e) Exerciții de cultură vocală.....	100
f) Cântatul cu silabe muzicale (do, re, mi etc.)	104
g) Exerciții orale pe gamă.....	108
h) Decodificarea intervalului armonic.....	117
i) Învățarea de cântece	117
j) Despre cântarea pe note	119
k) Fonomimia – procedeu controversat	121
4. Dezvoltarea simțului ritmic	122
a) Formule ritmice executate după model	123
b) Mergi după cum bat	124
c) Jocuri cu cântec.....	125
d) Silabele ritmice.....	126

POSTFAȚA

130

SUMMARY

133

BIBLIOGRAFIE.....

134

De bucuriile muzicii trebuie să aibă parte tot omul și pentru aceasta e necesar să i se cultive cât mai de timpuriu plăcerea și interesul față de această artă, pentru că, și în muzică, este mai ușor și mai indicat să previi decât să corectezi. „Gustul estetic trebuie să-l aibă dezvoltat toți copiii, fără excepție, și din orice condițiune socială ar face parte, căci va veni timpul... în care meșteșugarul va fi un artist și în care frumusețea va deveni, pentru toți oamenii, farmecul vieții lor”², așa susține Johann Friedrich Herbart necesitatea educației estetice a copiilor. Astăzi, în multe țări la institutele politehnice, spre exemplu, se studiază și muzica, pentru că aceasta dezvoltă studenților creativitatea, calitate mult dorită la o gândire inginerască.

În secolul nostru, nu numai știința, ci și arta este considerată și folosită ca o principală forță de producție, prin capacitatea ei de a dezvolta o serie de procese psiho-intelectuale. Dacă datele pot fi luate și din memoria calculatoarelor, de la băncile de date, din vasta bibliografie etc., capacitatea de creație numai omul cu o minte bine formată o poate avea.

Evoluția științei și, în general, evoluția societății, impun ca școala, de la o instituție recunoscută ca depozitară și furnizoare de date, să devină tot mai mult creatoare de capacități, de aceea pedagogia modernă consideră că este bine ca această instituție să se preocupe, în primul rând, de formarea și dezvoltarea proceselor psihice, a gândirii mai ales. Iată ce remarcă în acest sens pedagogul Anatolie Chircev : „Datorită mortalității rapide a cunoștințelor, a perisabilității și uzurii lor morale, a devenit clar că scopul

² A se vedea : Văideanu, George. *Cultura estetică școlară*, București, E. D. P., 1967, p. 36.

învățământului nu mai poate fi redus la înarmarea copilului cu « cunoștințe temeinice ». Scopul fundamental al învățământului este să pregătească pe copii ca, atunci când vor fi mari, să poată face față eficient la acele « noutăți permanente », sporindu-le capacitatea de adaptare la ritmul febril al schimbărilor³. De aceea, dacă vrem ca în viitor să avem specialiști care să facă față permanentelor progrese din știință, schimbărilor zilnice din meseria lor, să se modeleze și să se adapteze noilor tehnici, să fie capabili să se perfecționeze sau să se recalifice din mers, trebuie acționat acum, la vârstă fragedă, pentru dezvoltarea capacităților lor, a gândirii, a memoriei, a voinței, afectivității, imaginației și creativității.

Este bine ca, mai înainte de a se trece la configurarea specialistului de mâine și apoi, simultan cu aceasta, să se procedeze la pregătirea copiilor și tinerilor pentru recepționarea coresponsătoare a educației și instrucției. Trebuie pregătit terenul mai înainte de a arunca sămânța și această pregătire constă în sensibilizarea lor, în dezvoltarea lor afectivă și a proceselor intelectuale mai sus amintite.

Necesitatea sensibilizării copiilor prin disciplinele artistice mai este impusă și de procesul de urbanizare, tot mai accentuat, la care este supusă populația țării noastre.

Dacă la țară, copiii sunt sensibilizați de arta populară, care le intră în casă fără voia lor – prosopul din perete cusut de mama, covorul sau scoarța țesute de bunica, căpătâiul tot în motive naționale lucrat, stâlpii casei ciopliți cu pricepere de artistul anonim, vastul repertoriu de muzică populară și hora din sat cu zeci de jocuri, care de care mai ispititoare și cu vestitele costume populare – și, mai ales de frumusețile naturii, care le ies în cale la

³ Chircev, Anatolie. *Aspecte teoretice și metodologice ale dezvoltării creativității la preșcolari*, Revista de pedagogie „De la grădiniță la școală”, București. 1975, p. 11.

tot pasul, – admiră covorul monocolor de iarbă ca mătasea sau pe cel multicolor al florilor de câmp cu parfumul lor neegalabil, ascultă țârâitul greierilor la lumina licuricilor, privesc formele și culorile variate ale vietăților din jur, zborul reginei stupului care a roit pe o creangă de salcâm înflorit, dansul elegant al catifelajilor fluturi, se încântă cu trilul privighetorilor acompaniat discret de foșnetul pădurii și clipocitul izvoarelor, văd formele groțesti și mișcătoare ale norilor și melancolicul convoi de cocori, care, cu strigăte jalnice, traversează codri seculari și își iau rămas bun de la frumoasa câmpie română, se impresionează de puful plăpânzilor puișori, pe care îi asistă la venirea pe lume și se entuziasmează de salturile zglobii ale mieilor, dacă acești copii își încarcă, astfel, „bateriile sufletului“ pentru toată viața, *copiii crescși la oraș*, între zidurile blocurilor și pe asfaltul străzilor, *trebuie să fie sensibilizați obligatoriu prin intermediul disciplinelor artistice*.

Când aceste două modalități de sensibilizare a copiilor se întrepătrund sau se continuă, situația este și mai fericită.

Copiii și tinerii care nu au capacitatea de a se emoționa, pozitiv sau negativ, nu vor reacționa corect nici la influențele sociale. Elevii care nu au capacitatea de a trăi bucuriile și suferințele personale, vor participa cu atât mai puțin la bucuriile și necazurile colectivului din care fac parte și vor deveni cu siguranță indiferenți și inactivi.

Copilul sensibilizat, cu o capacitate afectivă superioară, este în mâna părinților, a educatorilor și a altor factori educativi, ca o pastă ușor de modelat după cerințele codului etic, pe când copilul nedezvoltat afectiv, cu „suflet de beton“, nu reverberează la niciun mesaj, este refractar la tot ceea ce înseamnă comunicare și civilizație umană. Uneori aceștia devin chiar infractori.

Valoarea multiplă a învățării și practicării muzicii, polivalența sa se constituie într-un argument puternic pentru îmbunătățirea

atât a situației acestui obiect în planurile de învățământ cât și a tehnicilor de lucru și a bazei didactico-materiale. „A aștepta să culegi altceva dintr-un pământ decât ceea ce a fost semănat în el, ar fi o copilărie“⁴, spune Mihai Eminescu. Vorbim suficient despre necesitatea formării tineretului, despre înnobilarea sa cu înalte trăsături morale, dar rămân încă multe de făcut pentru învățământul artistic muzical, care trebuie extins în toate tipurile de școli și licee, atât pentru valoarea sa estetică-morală cât și pentru rolul său formativ, productiv și economic.

⁴ Eminescu, Mihai. *Cugetări*. București, Editura Albatros 1978, pag. 21.

II. MUZICA ȘI VALENȚELE EI FORMATIVE

1. SENSIBILIZAREA COPILOR PRIN MUZICA

Practica „tratării” cu muzică depășește cu mult cadrul învățământului, extinzându-se în medicină, în industrie și chiar în agricultură. Care dintre noi nu a citit în presă că în anumite spitale din lume, tratamentul medicamentos este ajutat sau chiar este înlocuit cu meloterapia, și vindecările sunt mai rapide și fără alte efecte secundare. Aceasta se explică prin faptul că fiecare organ vătămat (inimă, ficat, plămâni, rinichi, stomac etc.) este „comandat” de către un centru din creier, asupra caruia muzica, aleasă după preferințe, temperament, cultură și suferință, acționează binefăcător. „Doctorul Marc Judson de la Universitatea din New York propune tuturor locuitorilor acestei frumoase planete un tratament ieftin și eficient pentru ameliorarea capacității respiratorii și nu doar pentru asta. (...) Cântatul, spunea specialistul mai sus amintit, este indicat cu precădere stresaiilor, persoanelor chinuite de neliniști existențiale, care au o respirație timidă, fața palidă și extremitățile reci. Cântatul terapeutic are efecte benefice asupra creierului, în fond asupra tuturor componentelor bioritmice (fizic, intelectual și emoțional) care concură la desfășurarea muncii propriu-zise, fie că este vorba de ziaristică, de metalurgie sau agricultură”⁵.

Tot în diferite ziare au fost prezentate anumite întreprinderi industriale în care se muncește pe un fundal muzical și, surpriză, productivitatea muncii a crescut simțitor, la unele întreprinderi chiar cu 40 %.

De asemenea, anumite culturi de plante, în ferme experimentale, au fost „tratate” cu muzică și creșterea lor a fost mult accelerată.

Presa a informat publicul larg și despre faptul că, în anumite țări, s-a introdus, experimental, muzică în staulul vacilor și producția de lapte a crescut, că delfinii urmează îndeaproape vaporul dinspre care se aude muzică preclasică, clasică, romantică etc., și fug de muzica stridentă, disonantă, vătămătoare deci, de care, în mod necugetat, uzează mulți tineri ai zilelor noastre.

Muzica liniștește și leii sau tigrii ce se scot în arena cercului exclusiv pe fundal muzical, aceasta constituind o terapie *sine qua non* a momentului respectiv.

Dacă influența muzicii o resimt până și regnul animal și cel vegetal, nu este oare efectul ei cu atât mai mare asupra copilului și a tânărului, ființă rațională, cu o sensibilitate superioară ?

Tocmai formarea și întreținerea acestei sensibilități a omului constituie un efect benefic al muzicii. Cu cât copilul va fi mai atras spre muzică, cu atât mai mult el va deveni beneficiarul emoțiilor artistice. Muzica va fi pentru el un izvor curat din munte care, pe unde trece, face să rodească pământul și, cu timpul, modelează și piatra. Ea îi va fi prietenul credincios, nedespărțit la bine și la rău, va fi substanța care îi va purifica sufletul. Aceasta în contrast cu cei care rămân pentru totdeauna „surzi” la mesajele muzicii și, din această cauză, nedevelopați senzorial, afectiv și, uneori, nici intelectual.

Referindu-se la unele probleme ale dezvoltării psihice a preșcolarului, Paul Popescu-Neveanu face următoarea precizare : „Intensitatea vieții emoționale a preșcolarului și modificările succesive ale reactivității afective constituie o condiție necesară a evoluției intelectuale. Este de semnalat faptul că, în psihogeneză, performanțele intelectuale și cele afective se află în raport de corespondență... Unitatea dintre intelectual și afectiv se explică nu numai prin mecanisme psihice corelative, ci și prin unitatea dintre afectiv și intelectual în relațiile dintre adult și copil”⁶. După

⁵ Roșca, Ion, *Cântatul terapeutic*, Revista „Flacăra”, nr. 12, București, 21.III.1986

⁶ Popescu-Neveanu, Paul. *Probleme ale dezvoltării psihice a copilului între 3-7 ani*, în : *Studii psiho-pedagogice*, București, E.D.P., 1970, p. 253.

aprecierile specialiștilor, sentimentele înalte se dezvoltă paralel cu intelectul și sunt rezultatul activității intelectuale. Sentimentele constituie o sursă de energie, un resort al voinței, motive afective puternice de acțiune sau inacțiune, din efect al activității intelectuale devenind cauză a acestei activități. „Putem spune deci că sentimentele social-morale, intelectuale și estetice sunt efectul și totodată și cauza activității noastre sociale, intelectuale și estetice”⁷. Toți pedagogii cu experiență știu că întotdeauna cu copiii și tineretul se comunică cel mai bine, plenar, mai convingător și mai trainic pe bază de afect și că impresiile din această perioadă se încrustează adânc în amintirea și în bagajul de date ale copilului sau tânărului.

Este bine ca adulții să știe însă că tinerii comunică pe o lungime de undă proprie generației lor; cei vârstnici îi vor recepționa și înțelege numai în măsura în care au rămas tineri cu spiritul.

„Înșușirea ideilor morale, precum și îndrumarea conduitei pe calea morală se sprijină de asemenea pe sentimentele elevilor”⁸.

Iată o cale simplă, dar sigură, de cultivare prin muzică la elevi a sensibilității estetice și morale, totodată.

În prezent învățământul de cultură generală urmează în mod inevitabil calea științei și tehnicii, reducându-se, într-o oarecare măsură, preocuparea pentru o mai temeinică educație umanistă a elevilor prin disciplinele de resort. Este știut însă că „numai cunoașterea tezaurului universal al culturii omenești poate duce la formarea adevăratului om al societății, care să contribuie la rândul său la crearea unor noi valori în domeniul culturii”⁹. Marele savant

⁷ Bogdan, Tiberiu ; Stănculescu, I. Ilie. *Psibologia copilului și psibologia generală*, București E.D.P., 1971, p. 217.

⁸ Bogdan, Tiberiu ; Stănculescu, I. Ilie. Op. cit., p. 209.

⁹ Kabalevschi, B. D., *Cultura estetică și școala*, în : *Predarea disciplinelor artistice*, vol. 1, București I.C.P.P.D., 1972, p. 48—19.

român, Nicolae Iorga, exprima foarte convingător acest lucru : „Copilul nu datorează părintelui viața, ci creșterea”¹⁰, înțelegând prin „creștere”, educația primită în familie și școală în vederea formării sale ca om. De crescut, în sens biologic, crește orice viețuitoare, însă numai omul poate și trebuie să primească influența binefăcătoare a educației estetice, în scopul devenirii sale umane.

Explozia de informații și nevoia de progres tehnic și material a determinat orientarea aproape exclusivistă a învățământului către disciplinele tehnice, științifice, realiste. Se constată, însă, că această orientare are un mare neajuns. A instrui fără a educa artistic înseamnă a face un lucru incomplet. „După cum se știe, știința și arta reprezintă cele două elemente de bază ale culturii umane. Fără un echilibru între ele, școala își pierde dreptul la denumirea de școală de cultură generală”¹¹. Este adevărat că roadele educației apar după un timp mai îndelungat și nu se observă prea evident decât de cel care urmărește și înregistrează special această evoluție. Aceasta și din cauză că, după recunoașterea unanimă a pedagogilor, educația nu rodește prin sine, ci determină alte componente ale personalității umane la progrese evidente. Pentru aceasta însă nu trebuie renunțat la munca de educație artistică prin școală, întrucât nici agricultorul nu renunță la semănat, chiar dacă rodul îl culege abia în anul viitor. Această muncă este o investiție cu efect târziu, dar incomensurabil.

Necesitatea muncii de educație prin disciplinele artistice crește odată cu creșterea mecanizării, a automatizării, a cibernetizării muncii oamenilor. Nevoia de a schimba centrul de excitație nervoasă, de la o zonă a creierului suprasolicitată la alta, este deja un adevăr unanim recunoscut și cu multiplu efect

¹⁰ *Buna cuvîntă ogîndită în proverbe și maxime din toată lumea*, București, Edit. Albatros, 1970, p. 58.

¹¹ Kabalevschi, D. B. Op. cit., p. 49.

binefăcător. Autoarea franceză Jouffray Marthe-Bele constată „creșterea [...] interesului tinerilor față de orice formă de manifestare artistică [...]”. Suprasolicitarea nervoasă pe care o presupune integrarea în ritmul accelerat al existenței și adaptarea la vastele orizonturi noi care se deschid [...], necesită o odihnă, o relaxare care – inconștient sau cu bună știință – cere adesea un contact mai strâns cu creații artistice de diferite genuri¹². Această îmbinare necesară este și posibilă într-o țară unde tot ceea ce se întreprinde are în vedere omul cu multiplele lui nevoi pentru dezvoltarea personalității sale.

Din cauza lipsei de educație a gustului artistic, tineretul și uneori chiar copiii, pentru a-și satisface nevoia de frumos, în limitele accepțiunii lor, își improvizează o muzică sterilă, apatică și dezgustătoare, în compania unei chitare cu câteva acorduri tari și multe terțe mici descendente, în timp ce în sălile de concerte, unde reverberează marea muzică a secolelor, prea puțini tineri vin să se emoționeze și să-și înobileze spiritul cu binefacerile terapeutice și estetice ale muzicii.

Pentru omul societății noastre, educația artistică ar trebui să constituie un obiectiv de primă importanță și, în cadrul acesteia, educația muzicală să ocupe un loc de frunte. Prin conținutul de idei al cântecelor, dar mai ales prin puterea de impresionare a spiritului, muzica completează minunat educația viitorilor cetățeni. Așa cum am arătat mai înainte, acest proces de modelare cu ajutorul artei se desfășoară în timp, „diferitele obiective ale acesteia se realizează în decursul unei vieți sau, uneori, chiar în decursul mai multor generații¹³. Pedagogia contemporană susține cu temei rolul primordial al educației în triada factorilor de formare și dezvoltare

¹² Jouffray, Marthe-Belle. *Educația artistică*, în : Predarea disciplinelor artistice, vol. 1, București, I.C.P.P.D., 1972, p. 42.

¹³ Deliman, Ecaterina, *Sensul și importanța educației patriotice*, București, Editura politică, 1975, p. 35.

a personalității umane : ereditatea, mediul și educația. Această concepție nu este însă nouă, ea fiind apreciată și uneori chiar valorificată în antichitate și în evul mediu. „Nimeni nu este atât de rău încât să nu poată fi educat¹⁴, susține Horatius, punând deci pe prim plan puterea transformatoare a educației asupra omului.

„Orice om de cultură este de altfel pătruns de înrăurirea pe care o poate avea muzica în educațiune, mai ales în vârsta școlărească, a copilăriei și adolescenței, decisivă în închegarea definitivă a caracterelor”¹⁵ – spunea George Breazul, pledând pentru o educație muzicală largă și bine organizată.

Valoarea educației prin artă a copiilor și tineretului școlar este dovedită. În principiu acest lucru este acceptat și apreciat corespunzător, ba, de multe ori, chiar elogiat.

Cu toate elogiile aduse artei în lucrările de pedagogie, „cultura estetică școlară nu este totuși pusă în situația de a influența, pe măsura potențialului său, dezvoltarea și formarea multilaterală a copiilor și tineretului”¹⁶, și aceasta, credem noi, din cauza efectului său întârziat. Înțelepciunea milenară a poporului chinez spune însă că numai „cu timp și răbdare, frunzele de dud devin borangic”, stabilind prin aceasta criteriul de bază în aprecierea muncii educative – timpul.

Considerăm că stă în puțința noastră, a cadrelor didactice în general și a profesorilor de discipline artistice și pedagogice, în special, „de a face clară ideea că nu este posibilă construirea unei lumi pașnice și unite, fără ajutorul artei și al educației”¹⁷. Pentru această reușită este indicat ca influența să fie exercitată la rădăcina

¹⁴ *Proverbe și cugetări latine*, București, Editura Albatros, 1976, p. 60.

¹⁵ Breazul, George, *Observații relative la învățământul muzical în școala secundară*, Câmpina, 1920, p. 4.

¹⁶ Văideanu, George. *Op. cit.*, p. 11.

¹⁷ Văideanu, George. *Op. cit.*, p. 15.